

УДК 338.332.1

*О. І. Ракович,  
аспірант, Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир*

## **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

*О. І. Rakovich,  
postgraduate student of the Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr*

### **THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF RESEARCH OF ENTREPRENEURIAL POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES**

*Стаття присвячена аналізу сучасних тенденцій та особливостей досліджень підприємницького потенціалу сільських територій. Метою статті є обґрунтування сутності підприємницького потенціалу сільських територій та перспектив його теоретико-методологічного забезпечення. Завдання: 1) детермінація сутності підприємницького потенціалу у наукових дослідженнях; 2) аналіз методологічних підходів до поняття «підприємницький потенціал сільських територій»; 3) розробка алгоритму оцінки сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій».*

*Виявлено багатоаспектність трактування економічної категорії «підприємницький потенціал», що зумовлена поєднанням ознак її «підприємницької» та «потенційної» складових. До чинників детермінації сутності підприємницького потенціалу у наукових дослідженнях віднесено функціональні, цільові, ресурсні, системні.*

*Основними методологічними підходами до поняття «підприємницький потенціал» є: об'єктно-суб'єктний, блочно-модульний, системний, ієрархічний, які використовуються залежно від меж і глибини досліджень його проявів.*

*Запропоновано алгоритм оцінки сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій»: 1) аналіз взаємозв'язку його складових 2) оцінка сутнісних ознак; 3) характеристика системних складових, що забезпечують його цілісність. В процесі виконання алгоритму можлива деталізація детермінант та методологічних підходів до сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій».*

*The article is devoted to the analysis of modern tendencies and features of studies of entrepreneurial potential of rural territories. The purpose of the article is to substantiate the essence of the entrepreneurial potential of rural areas and to improve its theoretical and methodological support. Objective: determination of the essence of entrepreneurial potential in scientific research; 2) analysis of methodological approaches to the concept of "entrepreneurial potential of rural territories"; 3) development of the algorithm for assessing the essence of the concept of "entrepreneurial potential of rural territories".*

*The multidimensional interpretation of the economic category "entrepreneurial potential" is revealed, which is due to a combination of signs of its "entrepreneurial" and "potential" components. The determinants of the essence of entrepreneurial potential in research include functional, target, resource, systemic.*

*The main methodological approaches to the concept of "entrepreneurial potential" are: object-subjective, block-modular, systemic, hierarchical, which are used depending on the limits and depth of research of its manifestations.*

*An algorithm for assessing the essence of the concept of "entrepreneurial potential of rural territories" is proposed: 1) analysis of the interconnection of its components; 2) assessment of essential features; 3) the characteristic of system components that ensure its integrity. In the process of implementing the algorithm it is possible to detail the determinants and methodological approaches to the concept of "entrepreneurial potential of rural territories".*

**Ключові слова:** підприємницький потенціал сільських територій, детермінація сутності підприємницького потенціалу, методологічні підходи, алгоритм оцінки.

**Key words:** entrepreneurial potential of rural territories, determination of essence of entrepreneurial potential, methodological approaches, algorithm of estimation.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Підприємницький потенціал сільських територій є основним базисом виробництва продовольства, забезпечує формування та розвиток якісного життєвого простору населення, формує ментальну сталість нації, слугує основою відтворення інтелектуальних здібностей, підприємницької активності в процесі використання механізмів підтримки економічного зростання країн.

До основних проблем розвитку підприємницького потенціалу сільських територій України відносяться: низький рівень інституціональної підтримки сільського підприємницького середовища, недоступність сільського населення та підприємницьких структур до фінансово-кредитних, інформаційних, проектно-грантових ресурсів, незавершена земельна реформа, непрозорість механізмів локалізації програм і проектів державної підтримки сільського розвитку, низький рівень розвитку інтегрованих структур малого та середнього бізнесу, незадовільні умови побутового та культурного обслуговування, зменшення кількості працездатного населення.

Вирішення вищенаведених проблем впродовж останніх років було основним пріоритетом різних державних та регіональних програм і проектів розвитку, однак результативність виконання цих програм залишається низькою. Тому нагальною є потреба накреслення конкретних перспектив формування підприємницького потенціалу сільських територій України з урахуванням сучасних особливостей соціо-економіко-еколого-просторового розвитку.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.** Окремі питання розвитку підприємницького потенціалу сільських територій досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями А. Бидиком, А. Бутенко, О. Бородіною, Дж. Брайденом, І. Ваховичем, Ф. Важинським, Я. Гадзало, А. Гриньком, М. Грицаєнко, І. Гончаренко, С. Дем'яненком, В. Жуком, Д. Кеїролою, О. Комеліною, М. Лесів, Д. Лонгом, Ю. Лупенком, М. Маліком, В. Мельником, Х. фон Меєром Т. Марсденом, О. Новіковим, О. Павловим, О. Погрішуком, А. Рамським, П. Саблуком, Н. Сіроєнко, К. Хелмінгом, О. Шпикуляком, О. Яровою та багатьма іншими. В їх дослідженнях підприємницький потенціал сільських територій розглядається через призму аграрного та сільськогосподарського підприємництва, підприємництва на сільських територіях, підприємницької активності сільського населення, інституціонального забезпечення розвитку сільського підприємства в умовах глобалізації, агропродовольчого потенціалу, потенціалу окремих галузей сільськогосподарського виробництва (овочівництва, плідівництва, кролівництва, вівчарства) та інфраструктурного забезпечення агробізнесу (формування зон первинної переробки, місцевих ринків), а також – в контексті розвитку інтелектуального та соціального капіталу села. Продовження досліджень потребують аспекти структури підприємницького потенціалу сільських територій, системної взаємодії елементів цієї структури та деталізація його складових.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є обґрунтування сутності підприємницького потенціалу сільських територій та перспектив його теоретико-методологічного забезпечення. Завданнями дослідження є: 1) детермінація сутності підприємницького потенціалу у наукових дослідженнях; 2) аналіз методологічних підходів до поняття «підприємницький потенціал сільських територій»; 3) розробка алгоритму оцінки сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій».

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**

У сучасних наукових дослідженнях трактування економічної категорії «підприємницький потенціал» характеризується багатоаспектністю. Це пов'язано із поєднанням ознак її «підприємницької» та

«потенційної» складових. «Підприємницька складова» має прояв в концептуальному обґрунтуванні підприємництва як виду діяльності з раціонального комбінування ресурсів, факторів виробництва на інноваційній основі, організації і керування виробництвом з метою одержання підприємницького доходу для саморозвитку власної справи і забезпечення обов'язків перед бюджетами й іншими господарюючими суб'єктами [1, с. 37; 2, с. 207].

«Потенційна складова» має прояв в концептуальному обґрунтуванні потенціалу (наявності у будь-кого або будь-чого (окремої людини, громади, підприємства, галузі, регіону, держави) явних та неявних можливостей або здатності діяти у відповідних сферах), якому притаманні ресурсна, організаційна, творча функції підприємництва [3, с. 223; 4, с. 98].

З метою детермінації підприємницького потенціалу у наукових дослідженнях проаналізуємо методологічні підходи до поняття «потенціал». Існування двох підходів (фізичного та економічного) до трактування поняття «потенціал» у наукових дослідженнях дозволяють виділити інтегровані особливості його сутності. З позиції фізичного підходу під потенціалом розуміють кількість енергії, яку накопичила система та спроможна її реалізувати в роботі. З позиції економічного підходу потенціалом вважається спроможність взаємодії ресурсів і компетенцій, в результаті якої відбувається економічне зростання; можливість виробничих сил досягати певного ефекту [5, с. 58; 6, с. 127].

На важливій особливості розгляду сутності потенціалу наголошують О. Федонін, І. Репіна, О. Олексюк, які вважають потенціалом «узагальнену збірну характеристику ресурсів», прив'язану до місця та часу [7, с. 128; 8, с. 221]. Вважаємо доцільним розглядати аспекти розвитку потенціалу на засадах об'єктно-суб'єктного підходу зокрема, вважати «ресурси, можливості, компетенції» – об'єктом, а здатність їх перетворювати, носієм якої є людина, інститут – суб'єктом. Такий ракурс тлумачення потенціалу дозволяє виділити можливу багатоманітність його ознак (економічний, маркетинговий, фінансовий, інституційний, інноваційний, управлінський, інфраструктурний, підприємницький тощо) та здійснювати дослідження у сенсі інтеграції функціональних зон розвитку цих ознак.

Економічна категорія «підприємницький потенціал» наразі має широку багатоаспектність трактувань. У функціональному аспекті підприємницький потенціал є сукупністю соціально-економічних функцій, що характеризують трудову, виробничу, фінансову, податкову, інвестиційну, інноваційну, інфраструктурну складові потенційних можливостей підприємницького сектора економіки. У цільовому аспекті підприємницький потенціал є сукупністю можливостей досягнення системи підприємницьких цілей для конкретного суб'єкта господарювання [9].

За блочно-модульним підходом структуризації потенціалу підприємницький потенціал забезпечує взаємодію ресурсів, системи управління та людського потенціалу соціально-економічної системи. Згідно функціонального підходу структуризації – ця взаємодія забезпечується функціональними областями (маркетинг, виробництво, кадри, менеджмент, фінанси, інформація) [10, с. 74; 8, с. 223].

Підприємницький потенціал у контексті розгляду його як системи ресурсів і реальних можливостей ведення бізнесу зі складною ієрархічною й соціально-економічною структурами, має різні рівні (людина, суб'єкт господарювання, муніципальне утворення, регіон, країна), що підтверджується дослідженнями В. Гришко, О. Краснокутської, які виділяють складові першого рівня підприємницького потенціалу (ринковий; маркетинговий; організаційний; науковий; технологічний; фінансовий; кадровий; матеріальний; технічний; інформаційний), другого рівня (реалізаційний, інвестиційний, інноваційний та ресурсний потенціали), третього рівня (виробничий, інноваційно-інвестиційний) [11, с. 17; 12, с. 127; 4, с. 100]. Підприємницький потенціал іноді ототожнюють із потенціалом підприємницького середовища («діловою інфраструктурою» ведення бізнесу) [13, с. 63].

У закордонних наукових дослідженнях підприємницького потенціалу виділяються два вектори концептуального обґрунтування його розвитку: 1) за підходом узагальнюючої функції підприємницької активності, згідно якого він ототожнюється із здатністю, здібністю підприємця перетворювати різні види ресурсів, використовуючи інноваційні рішення та прийоми; 2) за методологічним підходом «*Global entrepreneurship monitor*», згідно якого під «підприємницьким потенціалом нації» розуміється сукупність фізичних осіб віком від 18 до 64 років, які розглядають можливість або почали займатися підприємницькою діяльністю. Складові цього потенціалу виокремлюють залежно від стадії функціонування підприємницького процесу. Це протопідприємці, які тільки мають намір розпочати власну справу; молоді (ранні) підприємці (*early-stage entrepreneurial activity*), до яких належать: підприємці-початківці (*nascent entrepreneurial activity*), власники нового бізнесу, які отримують нерегулярний мінімальний дохід (*new business owner-manager*), підприємці, які мають бізнес зі стабільними темпами розвитку і достатнім доходом (*established business-owner*); 3) за функціонально-ієрархічними ознаками (підприємницький потенціал галузі, території, підприємства, країни, регіону, корпоративного утворення тощо), взаємодія яких у процесах досліджень може моделюватися [9; 6, с. 44; 14].

Дослідження підприємницького потенціалу вітчизняними науковцями здійснюється аналогічно дослідженням закордонних вчених, що наведені вище. Проблематика їх досліджень висвітлює особливості ієрархії, інституціонального забезпечення, формування, використання та відтворення підприємництва, функціональних потенціалів зокрема, аграрного та сільськогосподарського підприємницького потенціалу, соціального та інтелектуального потенціалу підприємництва. В цих дослідженнях відображено інтегрований

підхід до підприємницького потенціалу, вектори розгляду якого спрямовані на об'єктно-суб'єктну взаємодію його складових [1., с. 114; 15, с. 55; 16, с. 201; 6, с. 112; 17, с. 84].

В контексті цього дослідження сутність, зміст і поняття підприємницького потенціалу сільських територій визначатимемо за допомогою вищенаведених підходів та тенденцій, що використовуються в обґрунтуванні процесів його формування та відтворення. Розгляд сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій» пропонуємо здійснювати за таким алгоритмом: 1) аналіз взаємозв'язку складових цього поняття; 2) оцінка сутнісних ознак поняття, що виділяє його серед інших понять та деталізує межі теоретико-методологічного забезпечення; 3) характеристика системних складових підприємницького потенціалу сільських територій, що забезпечують його цілісність.

#### *Крок 1. Аналіз взаємозв'язку складових поняття «підприємницький потенціал сільських територій»*

Аналіз взаємозв'язку складових поняття «підприємницький потенціал сільських територій» як об'єкта наукових досліджень вказує на існування таких підходів до його концептуального обґрунтування: ресурсного, функціонального, інституціонального. За ресурсним підходом підприємницький потенціал сільських територій досліджується у площині оцінки взаємозв'язку природно-ресурсного, виробничого, трудового, науково-технічного, експортного потенціалу цих територій, а також – оцінки впливу інноваційних чинників (управлінських рішень та функцій, використання здобутків науково-технічного прогресу, агроінновацій, інтелектуалізації підприємницької активності різних суб'єктів) на економічне зростання локальних підприємницьких організацій.

В процесі оцінки підприємницького потенціалу сільських територій за функціональним підходом досліджуються всі можливі аспекти взаємодії різних потенціалів (інфраструктурного, управлінського, маркетингового, інноваційного, екологічного, територіального, рекреаційного, податкового, фінансового, людського капіталу, інтелектуального, інвестиційного, інноваційного, соціального, економічного, ментального-спадкового, брендового тощо) [18, с. 157; 19, с. 30; 20, с. 75 ; 9].

За інституціональним підходом підприємницький потенціал сільських територій досліджується як об'єкт впливу зовнішніх та внутрішніх інститутів. Такі дослідження характеризуються встановленням тісноти зв'язку між локальними агентами розвитку сільських територій (інститутами), «правилами гри» для цих агентів (законодавче забезпечення діяльності суб'єктів, державні програми підтримки, муніципальні програми соціально-економічного розвитку), та організаційним потенціалом який забезпечує передумови відтворення підприємницького потенціалу сільських територій. Наразі ці проблеми найчастіше досліджуються в контексті розвитку потенціалів: ендогенного, локального, децентралізації, сільського розвитку.

#### *Крок 2. Оцінка сутнісних ознак поняття «підприємницький потенціал сільських територій»*

За другим кроком алгоритму розгляду сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій» визначимо тенденції дослідження ознак цього поняття, що виділяють його серед інших понять та деталізують межі теоретико-методологічного забезпечення. У наукових дослідженнях підприємницького потенціалу сільських територій превалюючими об'єктами є: соціально-економічний розвиток села, сільського господарства, сільського населення, соціального капіталу сільських територій, потенціалу інфраструктурного забезпечення сільського розвитку та агробізнесу [21, с. 11; 22, с. 44; 23, с. 15; 24, с. 60].

Дослідження потенціалів сільського господарства та органічного сільського господарства, біоенергетичного потенціалу сільських територій зумовлюють продовження розгляду цих аспектів в контексті організаційного забезпечення процесів їх розвитку зокрема, на засадах кооперації, локальної інтеграції, створення лідерських об'єднань особистих селянських господарств, організації зон первинної переробки, пакування тощо [25, с. 386]. Означене зумовлює деталізацію методологічного забезпечення потенціалів: сільськогосподарського виробництва (із виділенням потенціалів сільськогосподарських підприємств, фермерства, особистих селянських господарств, переробки, органічного виробництва), рекреаційного (із виділенням екологічного, зеленого туризму, зон відпочинку), інфраструктурного (із виділенням потенціалів місць переробки, торговельних майданчиків, місцевих ринків, роздрібної торгівлі).

#### *Крок 3. Характеристика системних складових підприємницького потенціалу сільських територій, що забезпечують його цілісність*

За третім кроком алгоритму розгляду характеристик складових підприємницького потенціалу сільських територій вектори досліджень спрямовуються на аналіз і синтез категорій і понять, які представляються за системним підходом в якості підсистем (під потенціалів) однієї цілісної системи (потенціалу). Деталізація меж теоретико-методологічного забезпечення поняття «підприємницький потенціал сільських територій» (другий крок алгоритму) дозволяє конкретизувати, встановлювати «рамки» дослідження, виділяти й деталізувати його об'єкт та розглядати цей об'єкт як систему. Підприємницький потенціал сільських територій як система є сукупністю під потенціалів (підсистем, елементів), взаємодія яких забезпечує ефективний соціо-еколого-економіко-просторовий розвиток цих територій.

Отже, підприємницький потенціал сільських територій – це сукупність наявних та придатних до мобілізації основних джерел, засобів конкретної території, елементів потенціалу цілісної соціально-економічної системи, що використовуються і можуть бути використані для економічного зростання за умов ефективного перетворення всіх видів ресурсів та використання підприємницької активності населення. Означений зміст поняття «підприємницький потенціал сільських територій» сформовано на основі

використання авторського алгоритму аналізу взаємозв'язку складових, характеристик цього поняття, що визначились у дослідницькому науковому просторі.

До особливостей досліджень потенціалу сільських територій у вітчизняній економічній науці включаться й такі ракурси: підприємницький потенціал сільського розвитку, ендегенний потенціал, потенціал розвитку малих підприємств на сільських територіях. Підприємницький потенціал сільського розвитку досліджується у вітчизняній економічній науці в контексті обґрунтування складових цього розвитку, структури сільської економіки та її диверсифікації [26, с. 64; 27, с. 33]. Відмітною рисою цих досліджень є включення несільськогосподарських видів діяльності до складових сільської економіки, а відтак – й формування відповідних потенціалів зокрема, диверсифікаційного, локального, місцевого.

Ендегенний потенціал та прояви у ньому підприємницького потенціалу сільських територій є об'єктами наукових досліджень в економіці, економічній географії, державному управлінні, соціології, педагогіці. Основний «перетин» досліджень об'єктів знаходиться у площині «подібності обґрунтування» процесів розвитку цих потенціалів та їх окремих складових зокрема, дослідження сучасного стану функціонування, оцінка результативності та ефективності, організаційної координації [28, с. 42]. Це зумовлює локалізацію ракурсу досліджень, а саме – об'єктом дослідження може виступати підприємницький потенціал особистого селянського господарства, сільськогосподарського підприємства, садиби зеленого туризму, придорожнього кафе, каменеобробного цеху тощо.

Щодо підприємницького потенціалу малих підприємств, розташованих на сільських територіях, – дослідницький вектор є надзвичайно багатограним. В аграрній економічній науці це – проблеми розвитку підприємницького потенціалу малих переробних підприємств, кооперативів [20, с. 77; 30, с. 126]. В останні роки активізувались дослідження підприємницького потенціалу самозайнятого сільського населення, територіальних громад, мікропроектних груп сільського розвитку [31, с. 103; 32, с. 70; 15, с. 44; 33, с. 68; 34, с. 100].

Прикладні результати досліджень потенціалу сільських територій та визначені особливості формування об'єктів досліджень (підприємницький потенціал сільського розвитку, ендегенний потенціал, потенціал розвитку малих підприємств на сільських територіях) знайшли свій прояв в законодавчих документах державного регулювання. Зокрема, у розпорядженні Кабінету міністрів України «Про затвердження плану заходів реалізації Концепції розвитку сільських територій» від 19 липня 2017 р. №489-р. до основних заходів віднесені: створення організаційних, соціальних, економічних умов для розвитку різноманітних видів економічної діяльності та форм господарювання на селі; законодавче врегулювання питання розвитку туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості; спрощення умов доступу сільського населення до фінансових ресурсів; розроблення пілотних проектів з розвитку сільських територій, що стимулюватимуть такі види діяльності, як туризм, сфера обслуговування, народні промисли, у сільській місцевості, та подання їх заінтересованим центральним органам виконавчої влади на розгляд в установленому порядку щодо фінансування в рамках відповідних бюджетних програм розвитку; розроблення пілотних проектів щодо сприяння виходу малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників на організований товарний ринок; розроблення нормативно-правових актів щодо удосконалення державної підтримки малих сільськогосподарських виробників та створених ними сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; запровадження навчальних програм, проведення тренінгів і семінарів для сільських голів та фермерських господарств з питань розвитку несільськогосподарських видів бізнесу [35].

У наукових дослідженнях підприємницького потенціалу сільських територій діяльність сільськогосподарських підприємств висвітлюється в таких ракурсах: базового чинника формування й відтворення цього потенціалу; складової частини багатокладної економіки села, що забезпечує зайнятість сільського населення; основи формування підприємницького середовища сільських територій [36, с. 96; 37, с. 96]. Погоджуємось із думкою М. Маліка та О. Шпикуляка щодо необхідності вважати усіх суб'єктів господарювання у сільському господарстві підприємницькими структурами, й, відповідно – складовими підприємницького потенціалу сільських територій зокрема, до них слід відносити фермерські господарства, приватні підприємства, сільськогосподарські товариства, кооперативи, державні підприємства, сімейні ферми, господарства населення [21, с. 8; 38, с. 253].

### **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.**

1. Багатоаспектність трактування економічної категорії «підприємницький потенціал» зумовлена поєднанням ознак її «підприємницької» та «потенційної» складових, що мають прояв в концептуальному обґрунтуванні підприємництва як виду діяльності з раціонального комбінування ресурсів з метою одержання підприємницького доходу та потенціалу, якому притаманні ресурсна, організаційна, творча функції підприємництва.

2. Детермінація сутності підприємницького потенціалу у наукових дослідженнях визначається функціональним, цільовим, ресурсним, системним чинниками, які обираються дослідниками з використанням фізичного та економічного підходів до трактування потенціалу та сприяють формуванню інтегрованих узагальнень сутності підприємницького потенціалу.

3. Основними методологічними підходами до поняття «підприємницький потенціал» є: об'єктно-суб'єктний, блочно-модульний, системний, ієрархічний, які використовуються залежно від встановлення меж і глибини досліджень його проявів.

4. Алгоритм оцінки сутності поняття «підприємницький потенціал сільських територій» формується з трьох основних кроків: 1) аналіз взаємозв'язку складових цього поняття; 2) оцінка ознак, що виділяє його серед інших понять та деталізує межі теоретико-методологічного забезпечення; 3) характеристика системних складових, що забезпечують його цілісність. В процесі виконання алгоритму можливо моделювати методологічні підходи та формувати нові алгоритмічні схеми.

5. До перспектив подальших розвідок у даному напрямі відноситься обґрунтування детермінант ендогенного потенціалу, підприємницького потенціалу малих підприємств, розташованих на сільських територіях та підприємницького потенціалу сільського розвитку.

#### **Список літератури.**

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики : монографія / Варналій З. С. – [3-те вид.]. – К. : Т-во «Знання» : КОО, 2005. – 302 с.
2. Краснокутська Н. С. Підприємницький потенціал у контексті еволюції теорії підприємництва / Н. С. Краснокутська, І. Г. Бубенець // Бізнес Інформ. 2014. – № 9. – С. 205–209.
3. Кесарчук Г. С. Активізація підприємницького потенціалу регіону в умовах економічної нестабільності / Г. С. Кесарчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 221–226.
4. Хачатрян В. В. Змістовні особливості категорії «підприємницький потенціал» в умовах євроінтеграції та глобалізації / В. В. Хачатрян, Н. М. Богацька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/21.pdf>. – Назва з екрана.
5. Оксенюк К. І. Підприємницький потенціал регіону: сутність та напрями забезпечення його розвитку / К. І. Оксенюк // Економічний форум. – 2017. – № 3. – С. 56–60.
6. Краснокутська Н. С., Бубенець І. Г. Підприємницький потенціал як фактор розвитку торговельних підприємств: монографія / Н. С. Краснокутська, І. Г. Бубенець. – Харків. – ФОП Іванченко І. С., 2015. – 175 с.
7. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
8. Зеленська М. О. Підходи до формування та структуризації потенціалу підприємства / М. О. Зеленська // Економічний вісн. НТУУ «КПІ»: – 2011. – №8. – С. 219–224.
9. Бутенко А. І. Методологічні аспекти визначення підприємницького потенціалу регіону / А. І. Бутенко, С. В. Лазарева, І. М. Сараєва : [Електронний ресурс] : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса. – Режим доступу: <https://msd.in.ua/metodologichni-aspekti-viznachennya-pidpriyemnickogo-potencialu-regionu/>. – Назва з екрана.
10. Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства / Р. Квасницька, М. Тарасюк // Вісник КТНЕУ. – 2017 – №1. – С. 73–81.
11. Гришко В. А. Оцінювання та управління інвестиційно-інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Львів, 2011. – 25 с.
12. Краснокутська Н. С. Управління потенціалом торговельного підприємства : монографія / Н. С. Краснокутська. – Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2012. – 322 с.
13. Сологуб О. П. Сучасні аспекти формування підприємницького потенціалу регіону / О. П. Сологуб // Економіка і регіон. – 2015. – №3(52). – С. 60–65.
14. Romeo L. What is territorial development? GREAT insights Magazine. 4. (2015). [Online] Available from: <http://ecdpm.org/great-insights/territorial-development-2/what-is-territorial-development/>.
15. Гадзало Я., Жук В. Наукові основи розвитку аграрного підприємництва та сільських територій за селозберігаючою моделлю. Наукова доповідь / Я. Гадзало, В. Жук. – Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. – 80 с.
16. Комеліна О. В. Стратегія трансформації інноваційно-інвестиційного простору України: теорія, методологія і практика / О. В. Комеліна. – К.ТОВ «ДКС центр», 2010. – 230 с.
17. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: монографія. За ред. Ю. О. Лупенка, М. Й. Маліка, О. Г. Шпикуляка. – К. ННЦ «ІАЕ», 2016. – 235 с.
18. Бидик А. Г. Теоретична структура механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / А. Г. Бидик // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 156–162. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek\\_2013\\_3\\_37.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_3_37.pdf).
19. Мороз О. В. Потенціал і перспективи брендингу сільських територій / О. В. Мороз, В. М. Семцов, Т. В. Вакар // Науковий вісник Херсонського державного інверситету.– 2015. – № 3. – С. 27–33.
20. Важинський Ф. А. Пріоритети розвитку підприємницького потенціалу сільських територій / Ф. А. Важинський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 73–78.
21. Малік М. Й. Розвиток аграрного підприємництва в умовах інституційних перетворень / М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2017. – № 2 – С. 5–16.
22. Мельник В. Економічний потенціал розвитку сільських територій в умовах євроінтеграційних процесів: перспективи зміцнення / В. Мельник, О. Погрішук // Вісн. ТНЕУ. – 2017 – №6. – С. 38–48.

23. Новіков О. Є. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект / О. Є. Новіков, А. В. Ключник // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2015. – Вип. 2(1.1). – С. 12-19.
24. Грицаєнко М. І. Соціальний капітал у становленні підприємницької мережі аграрної сфери України / М. І. Грицаєнко // Економіка АПК. – 2017. – № 5. – С. 58–64.
25. Грановська В. Г. Механізми стимулювання розвитку підприємств органічного сектору: адаптація світового досвіду / В. Г. Грановська // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 9. – С. 384–390.
26. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – № 5. – С. 59-67.
27. Костирко І., Гром'як Т. Моделювання сільського розвитку / Костирко І., Гром'як Т. // Аграрна економіка. – 2012. – № 1–2. – Т6. – С. 28–37.
28. Вахович І. М. Зміст та структура ендogenous потенціалу регіону / І. М. Вахович, М. С. Забедюк // Економіка та держава. – 2010. – № 11. – С. 41-43.
29. Горьовий В. П. Фермерство України: теорія, методологія, практика : моногр. / В. П. Горьовий. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 540 с.
30. Рамський А. Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств : монографія / А. Ю. Рамський. – К. : КНУТД, 2014. – 352 с.
31. Шпикуляк О. Г. Формування та інституціоналізація соціального капіталу в розвитку аграрного підприємництва: методологічні аспекти оцінки / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2015. – № 11. – С. 102–107.
32. Шестакова А. В. Прогнозирование и моделирование факторов влияния на неформальную и альтернативную занятость региона Полесья. / А. В. Шестакова // Международный научный журнал «Экономика» Тбилиси. – 2016. – № 11/12. – С. 68-76.
33. Ярова Ю. М. Підприємницький потенціал сільських територій та фактори його реалізації в сучасних умовах України / Ю. М. Ярова // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2015. – № 3. – С. 64-71.
34. Лесів М. М. Вплив бізнесу на економічний розвиток сільських територій : приклад «Nestle» / М. М. Лесів // Український соціум. – 2015. – №3 (54). – С. 96–103.
35. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій / Розпорядження КМУ від 19 липня 2017 р. №489-р. [Електронний ресурс] : Доступний з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/489-2017-p>.
36. Малік М. Й. Підприємництво і розвиток сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2016. – № 8. – С. 97-103.
37. Притула Х. М. Європейська практика ідентифікації та класифікації сільських територій / Х. М. Притула // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 3 (60). – С. 94-99.
38. Сіренко Н. М. Розвиток інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки України: монографія / Н. М. Сіренко, О. І. Мельник. – Миколаїв, 2016. – 243 с.

#### References.

1. Varnalij, Z.S. (2005), *Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky* [Small entrepreneurship: the basics of theory and practice], T-vo “Znannia”, Kyiv, Ukraine.
2. Krasnokuts'ka, N. S. (2014), “The entrepreneurial potential in the context of the evolution of the theory of entrepreneurship”, *Biznes Inform*, vol. 9, pp. 205–209.
3. Kesarchuk, H. S. (2011), “Activation of the entrepreneurial potential of the region in the conditions of economic instability”, *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, vol. 21.1, pp. 221–226.
4. Khachatryan V.V. and Bohats'ka V.V. (2016), “Content-specific features of the category "entrepreneurial potential" in the context of European integration and globalization, [Online], available at: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/21.pdf>. (Accessed 24 April, 2018).
5. Okseniuk, K. I. (2017), “The entrepreneurial potential of the region: the essence and directions of its development”, *Ekonomichnyj forum*, vol. 3, pp. 56–60.
6. Krasnokuts'ka, N.S., and Bubenets', I.H. (2015), *Pidpriemnyts'kyj potentsial iak faktor rozvytku torhovel'nykh pidpriemstv* [The business potential as a factor for the development of trade enterprises], FOP Ivanchenko I. S., Kharkiv, Ukraine.
7. Fedonin, O.S., Riepina, I.M. and Oleksiuk, O.I. (2006) *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of the enterprise: formation and evaluation: teaching], KNEU, Kyiv, Ukraine.
8. Zelens'ka, M. O. (2011), “Approaches to the formation and structuring of the potential of the enterprise”, *Ekonomichnyj visn. NTU "KPI"*, vol. 8, pp. 219–224.
9. Butenko, A.I., Lazarijeva, Ye.V. and Saraieva? A.I. (2017), “Methodological aspects of identifying the entrepreneurial potential of the region”, Institute of market problems and economic-ecological researches of the National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa, [Online], available at: <https://msd.in.ua/metodologichni-aspekti-viznachennyapidpriemnickogo-potencialu-regionu> (Accessed 24 April, 2018).
10. Kvasnyts'ka R., and Tarasiuk M. (2017), “Structuralization of enterprise potential”, *Visnyk KTNEU*, vol. 1, pp. 73–81.

11. Hryshko V.A. (2011), "Assessment and management of investment and innovation potential of machine-building enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of enterprises (by types of economic activity), University "Lviv Polytechnic", L'viv, Ukraine.
12. Krasnokuts'ka, N.S. *Upravlinnia potentsialom torhovel'noho pidprijemstva : monohrafiia* [Managing the potential of a trading enterprise], Khark. derzh. un-t kharchuvannia ta torhivli, Kharkiv, Ukraine.
13. Solohub, O.P. (2015) "Modern aspects of forming the entrepreneurial potential of the region", *Ekonomika i rehion*, vol. 3(52), pp. 73–81.
14. Romeo L. (2015), "What is territorial development?" Great insights Magazine, [Online], vol. 4, available from: <http://etsdpm.org/great-insights/territorial-development-2/vhat-is-territorial-development> (Accessed 24 April, 2018).
15. Hadzalo, Ya. and Zhuk, V. (2015), *Naukovi osnovy rozvytku ahrarnoho pidprijemnytstva ta sil'skykh terytorij za selozberihaiuchoiu modelliu. Naukova dopovid'* [Scientific fundamentals of agrarian entrepreneurship development and rural areas for a rural-preservation model. Scientific report], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine.
16. Komelina, O.V. (2010), *Stratehiia transformatsii innovatsijno-investytsijnogo prostoru Ukrainy: teoriia, metodolohiia i praktyka* [The Strategy of the Transformation of the Innovation-Investment Space of Ukraine: Theory, Methodology and Practice], TOV «DKS tsentr», Kyiv, Ukraine.
17. Lupenko, Yu. O, Malik, M. J, and Shpykuliak O. H. (2016), *Rozvytok pidprijemnytstva i kooperatsii: instytutsional'nyj aspekt* [Development of entrepreneurship and co-operation: an institutional aspect], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine.
18. Bydyk, A.H. (2013), "Theoretical structure of the mechanism of financial support for the development of rural areas", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 3, pp. 156–162.
19. Moroz O.V., Semtsov, V.M. and Vakar, T.V. (2015), "Potential and Prospects for Branding of Rural Areas ", *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnogo universytetu*, vol. 3, pp. 27–33.
20. Vazhyn'skyj, F.A. (2016), "Priorities of development of entrepreneurial potential of rural territories", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 26.6, pp. 73–78.
21. Malik, M. J. and Shpykuliak O.H. (2017), "Development of Agrarian Entrepreneurship in the Context of Institutional Transformations" *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 5–16.
22. Mel'nyk, V. and Pohrischuk, O. (2017), "Economic potential of rural areas development in the conditions of European integration processes: perspectives of strengthening", *Visn. TNEU*, vol. 6, pp. 38–48.
23. Novikov, O. Ye. and Kliuchnyk, A.V. (2015), "Economic potential of rural areas: theoretical aspect", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia*, 2 vol. 2 (1.1), pp. 12–19.
24. Hrytsaienko, M.I. (2017), "Social capital in the establishment of the entrepreneurial network of agrarian sphere of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 58–64.
25. Hranov's'ka, V.H. (2017), "Mechanisms for stimulating the development of organic sector enterprises: adapting world experience" *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 9, pp. 384–390.
26. Borodina, O. (2009), "Rural Development in Ukraine: Problems of Formation ", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 5, pp. 59–67.
27. Kostyrko, I. and Hrom'iak T. (2012), "Modeling of rural development", *Ahrarna ekonomika*, vol. 1–2, pp. 28–37.
28. Vakhovych I. M. and Zabediuk M.S. (2010), "Contents and structure of the endogenous potential of the region", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 41–43.
29. Hor'ovyj, V.P. (2007), *Fermerstvo Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Farming of Ukraine: theory, methodology, practice], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
30. Rams'kyj, A.Yu. (2014), *Investytsijnyj potentsial domohospodarstv* [Investment potential of households ], KNUTD, Kyiv, Ukraine.
31. Shpykuliak, O.H. (2015), "Formation and institutionalization of social capital in the development of agrarian entrepreneurship: methodological aspects of evaluation ", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 102–107.
32. Shestakova, A.V. (2016), " Prediction and modeling of factors of influence on informal and alternative employment of the Polissia region", *Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal "Ekonomyka"*, vol. 11/12, pp. 68–76.
33. Yarova, Yu. M. (2015), "The entrepreneurial potential of rural territories and factors of its realization in the modern conditions of Ukraine", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 3, pp. 64–71.
34. Lesiv, M.M. (2015), "The Impact of Business on the Economic Development of Rural Areas: An example of "Nestle"", *Ukrains'kyj sotsium*, vol. 3 (54), pp. 96–103.
35. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Action Plan for Implementation of the Concept of Rural Development"", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua> (Accessed 24 April 2018).
36. Malik, M.J. (2016), " Entrepreneurship and development of rural areas", *Ekonomika APK*, vol. 8, 9 pp. 97–103.
37. Prytula, Kh. M. (2011), "The European Practice of Identification and Classification of Rural Territories", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia*, vol. 3 (60), pp. 94–99.

38. Sirenko, H.M and Mel'nyk O.I. (2016) *Rozvytok innovatsijnoho pidpriemnytstva v ahrarynomu sektori ekonomiky Ukrainy* [Development of Innovative Entrepreneurship in the Agrarian Sector of the Ukrainian Economy], Mykolaiv, Ukraine.

*Стаття надійшла до редакції 26.04.2018 р.*